

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ในส่วนของการศึกษาปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าและการย้ายถิ่นออก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้แบ่งผลการวิจัยเป็น 3 ประเด็น ได้แก่

1. ผลการศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในประเทศไทย
2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ผลการศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและในประเทศไทย

ในการศึกษารั้งนี้ใช้ข้อมูลการย้ายถิ่นของประชากร ที่ได้จากสำมะโนประชากรและเคหะ ซึ่งดำเนินการเก็บข้อมูลโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติจัดทำทุก 10 ปี ในปี พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 ประกอบการวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์ลักษณะการย้ายถิ่นนั้นจะนำเสนอใน 3 ประเด็น คือ ขนาด รูปแบบ และเหตุผลการย้ายถิ่น แบ่งการนำเสนอ ดังนี้

- 1.1 ผลการศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.2 ผลการศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในประเทศไทย

1.1 ผลการศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะนำเสนอใน 3 ประเด็น คือ

- 1.1.1 ขนาดของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.1.2 รูปแบบของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 1.1.3 เหตุผลของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1.1 ขนาดของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากตารางที่ 1 พบว่าทั้งสามช่วงปี คือ พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 การย้ายถิ่นของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนลดลง คือ ร้อยละ 5.52 , ร้อยละ 4.90

และร้อยละ 3.10 ตามลำดับ และมีผู้ไม่ย้ายถิ่นเพิ่มขึ้น คือ ร้อยละ 94.48 ร้อยละ 95.10 และร้อยละ 96.90 ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการย้ายถิ่นน้อยลง อาจจะเป็นผลมาจากการที่รัฐบาลได้กำหนดนโยบายชะลอการย้ายถิ่นโดยเร่งรัดพัฒนาไปยังภูมิภาคและเขตชนบทต่าง ๆ ของประเทศ และจากตารางที่ 2 ประชากรที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 5 – 9 ปี คือ ร้อยละ 17.73, ร้อยละ 20.79 และร้อยละ 17.95 ในปี พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 ตามลำดับ รองลงมาเป็นอายุ 10 – 14 ในปีพ.ศ. 2523 ร้อยละ 16.62 อายุ 30 – 39 ปี ในปีพ.ศ. 2533 ร้อยละ 14.35 และร้อยละ 16.84 ในปี พ.ศ. 2543 จะเห็นว่าผู้ย้ายถิ่นมักจะเป็นวัยเด็กและวัยแรงงาน สอดคล้องกับเหตุผลของการย้ายถิ่นซึ่งมีเหตุผลหลักเป็นเหตุผลทางครอบครัว คือ ย้ายตามบุคคลในครัวเรือน และเหตุผลรองเป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจ คือ ย้ายเพื่อหางานทำของประชากรวัยแรงงาน

ตารางที่ 1 จำนวนและอัตราร้อยละประชากรอายุ 5 ปีขึ้นไปที่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น
ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปี	รวมประชากร		ผู้ย้ายถิ่น		ผู้ไม่ย้ายถิ่น	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
2523	13,512,169.00	100.00	745,229.00	5.52	12,766,940.00	94.48
2533	19,072,260.00	100.00	935,403.00	4.90	18,136,857.00	95.10
2543	20,819,753.00	100.00	646,199.00	3.10	20,173,554.00	96.90

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

ตารางที่ 2 ประชากรที่ย้ายถิ่นภายใน 5 ปี จำแนกตามหมวดอายุของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อายุ	ประชากรที่ย้ายถิ่น					
	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	13,512,061	100.00	19,072,295	100.00	20,819,777	100.00
5-9	2,396,117	17.73	3,965,428	20.79	3,738,060	17.95
10-14	2,245,102	16.62	2,353,857	12.34	1,902,780	9.14
15-19	1,767,675	13.08	2,032,149	10.65	1,851,894	8.89
20-24	1,400,205	10.36	1,821,425	9.55	1,640,807	7.88
25-29	1,127,751	8.35	1,612,465	8.45	1,773,806	8.52
30-39	1,759,473	13.02	2,736,601	14.35	3,505,835	16.84
40-49	1,301,572	9.63	1,974,635	10.35	2,733,398	13.13
50-59	827,469	6.12	1,365,509	7.16	1,842,561	8.85
60 ปีขึ้นไป	686,677	5.08	1,210,226	6.35	1,830,636	8.79

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

1.1.2 รูปแบบของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากการสำมะโนประชากรและเคหะในการวิเคราะห์ ดังนั้นสามารถจำแนกรูปแบบการย้ายถิ่นได้สองประเภท คือ การย้ายถิ่นภายในเวลา 5 ปี ก่อนสำมะโน และการย้ายถิ่นในช่วงชีวิต ดังนี้

1) การย้ายถิ่นในช่วงชีวิต จะพิจารณาจากสถานที่เกิด หมายถึง การย้ายถิ่นของประชากรซึ่งมีสถานที่เกิดคนละสถานที่กับที่อยู่ปัจจุบันในวันสำมะโน จากตารางที่ 3 พบว่า ประชากรส่วนใหญ่ไม่ย้ายถิ่นในช่วงชีวิตมากนัก กล่าวคือ ทั้งสามช่วงปี คือ ในปี พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และพ.ศ. 2543 ประชากรที่อยู่ในจังหวัดที่เกิดมีสัดส่วนไม่เคยย้ายถิ่นมากที่สุด คือ ร้อยละ 90.35, ร้อยละ 95.69 และ ร้อยละ 97.98 ตามลำดับ รองลงมาเป็นประชากรที่ไม่อยู่ในจังหวัดที่เกิด คือ ร้อยละ 70.04, ร้อยละ 76.95 และร้อยละ 81.39 ตามลำดับ

2) การย้ายถิ่นภายในเวลา 5 ปี ก่อนสำมะโน ได้พิจารณาจากระยะเวลาการอยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันกับที่อยู่ก่อนหน้าภายใน 5 ปี สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) การย้ายถิ่นภายในจังหวัด (2) การย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน (3) การย้ายระหว่างภาค ซึ่งจากตารางที่ 4 พบว่าทั้งสามช่วงปี คือ ในปี พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 จังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนการย้ายถิ่นภายในจังหวัดมากที่สุด คือ ร้อยละ 18.03, ร้อยละ 18.40 และ ร้อยละ 25.79 ตามลำดับและมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น สำหรับการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน พบว่า ในปี พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2543 จังหวัดนครราชสีมา มีสัดส่วนการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน คือ ร้อยละ 13.16 และ ร้อยละ 12.95 สำหรับในปี พ.ศ. 2533 จังหวัดขอนแก่น มีการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกันมากที่สุด คือ ร้อยละ 13.65 และการย้ายถิ่นระหว่างภาค พบว่า จังหวัดนครราชสีมา มีการย้ายถิ่นระหว่างภาคกลางมากที่สุดทั้งสามช่วงปี คือ ร้อยละ 37.46, ร้อยละ 28.10 และ 29.87 ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ประชากรที่ย้ายภูมิลำเนา จำแนกตามสถานที่เกิดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานที่เกิด	พ.ศ. 2523	
	จำนวน	ร้อยละ
ยอดรวม	13,512,061	100.00
ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เกิดใน พ.ศ. 2523	11,965,996	100.00
ไม่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2518	10,810,913	90.35
ย้ายภายในจังหวัด	302,001	2.52
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	57,865	0.48
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้ายมา	40,175	0.34
ย้ายมาจากต่างประเทศ	20,826	0.17
ไม่ทราบว่าย้ายถิ่นหรือไม่	734,216	6.14
ผู้ที่ไม่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เกิดใน พ.ศ. 2523	1,198,734	100.00
ไม่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2518	839,545	70.04
ย้ายภายในจังหวัด	31,924	2.66
ย้ายมาจากจังหวัดที่เกิด	205,201	17.12
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	50,275	4.19
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้ายมา	9,830	0.82
ย้ายมาจากต่างประเทศ	5,865	0.49
ไม่ทราบว่าย้ายถิ่นหรือไม่	56,094	4.68
ไม่ทราบจังหวัดที่เกิด	204,864	15.16
เกิดต่างประเทศ และไม่ทราบสถานที่เกิด	142,467	1.05

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานที่เกิด	พ.ศ. 2533	
	จำนวน	ร้อยละ
ยอดรวม	19,072,295	100.00
ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เกิดใน พ.ศ. 2533	17,439,456	100.00
ไม่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2528	16,688,038	95.69
ย้ายภายในจังหวัด	378,026	2.17
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	95,736	0.55
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้ายมา	118,345	0.68
ย้ายมาจากต่างประเทศ	2,318	0.01
ไม่ทราบว่าย้ายถิ่นหรือไม่	156,993	0.90
ผู้ที่ไม่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เกิดใน พ.ศ. 2533	1,478,247	100.00
ไม่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2528	1,137,550	76.95
ย้ายภายในจังหวัด	30,872	2.09
ย้ายมาจากจังหวัดที่เกิด	234,901	15.89
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	53,726	3.63
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้ายมา	14,125	0.96
ย้ายมาจากต่างประเทศ	529	0.04
ไม่ทราบว่าย้ายถิ่นหรือไม่	6,544	0.44
ไม่ทราบจังหวัดที่เกิด	96,840	5.08
เกิดต่างประเทศ และไม่ทราบสถานที่เกิด	30,951	0.16

ตารางที่ 3 (ต่อ)

สถานที่เกิด	พ.ศ. 2543	
	จำนวน	ร้อยละ
ยอดรวม	20,819,775	100.00
ผู้ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เกิดใน พ.ศ. 2543	18,157,120	100.00
ไม่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2538	17,790,538	97.98
ย้ายภายในจังหวัด	187,125	1.03
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	94,254	0.52
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้ายมา	2,012	0.01
ย้ายมาจากต่างประเทศ	1,611	0.01
ไม่ทราบว่าย้ายถิ่นหรือไม่	81,574	0.45
ผู้ที่ไม่อาศัยอยู่ในจังหวัดที่เกิดใน พ.ศ. 2543	1,865,746	100.00
ไม่เคยย้ายถิ่นตั้งแต่ พ.ศ. 2538	1,518,494	81.39
ย้ายภายในจังหวัด	30,186	1.62
ย้ายมาจากจังหวัดที่เกิด	283,613	15.20
ย้ายมาจากจังหวัดอื่น	16,228	0.87
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้ายมา	1,419	0.08
ย้ายมาจากต่างประเทศ	1,049	0.06
ไม่ทราบว่าย้ายถิ่นหรือไม่	14,746	0.79
ไม่ทราบจังหวัดที่เกิด	675,774	32.46
เกิดต่างประเทศ และไม่ทราบสถานที่เกิด	58,338	0.28

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ (2523, 2533, 2543)

ตารางที่ 4 ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นอายุ 5 ปีขึ้นไป จำแนกตามประเภทของการย้ายถิ่น ภาคที่อยู่ก่อนย้ายและจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

(หน่วย:ร้อยละ)

จังหวัด ที่อยู่ปัจจุบัน	รวม ผู้ย้ายถิ่น	ภาคอยู่ก่อนย้ายมา								
		จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ			กรุงเทพ มหานคร	จังหวัดใน			ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
		ย้ายภายใน จังหวัด	จังหวัดอื่น ๆ	ภาคกลาง		ภาคเหนือ	ภาคใต้			
ยอดรวม ปี 2523	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	
กาฬสินธุ์	0.36	3.05	4.16	2.26	2.41	2.67	2.48	6.84	3.21	
ขอนแก่น	8.86	7.40	11.25	11.90	7.37	12.00	10.03	7.64	3.29	
ชัยภูมิ	6.11	5.54	6.21	3.94	6.70	15.81	6.54	6.41	0.94	
นครพนม	3.40	3.53	3.13	3.59	2.21	1.55	3.75	3.82	14.81	
นครราชสีมา	17.23	18.03	13.16	28.78	37.46	27.03	15.60	14.75	0.43	
บุรีรัมย์	7.65	7.70	8.17	4.68	7.41	5.73	6.84	6.53	1.55	
มหาสารคาม	3.48	3.28	3.82	3.63	2.29	3.61	2.78	2.79	0.15	
ยโสธร	1.67	1.37	1.86	3.14	1.38	0.95	3.87	3.19	1.00	
ร้อยเอ็ด	3.93	4.25	3.22	5.28	4.34	3.29	4.22	4.66	3.32	
เลย	3.73	2.62	5.25	1.73	2.08	8.22	2.53	3.15	10.25	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(หน่วย:ร้อยละ)

จังหวัด ที่อยู่ปัจจุบัน	รวม ผู้ย้ายถิ่น	สถานที่อยู่ก่อนย้าย								
		จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ			กรุงเทพ มหานคร	จังหวัดใน ภาคกลาง	จังหวัดใน ภาคเหนือ	จังหวัดใน ภาคใต้	ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
		ย้ายภายใน จังหวัด	จังหวัดอื่น ๆ	จังหวัด						
ศรีสะเกษ	4.34	4.20	4.05	6.74	4.08	1.64	5.92	6.47	1.66	
สกลนคร	4.89	4.94	5.68	3.02	2.18	2.14	4.84	3.95	1.29	
สุรินทร์	4.98	5.50	4.04	5.06	3.34	2.28	8.45	6.86	0.24	
หนองคาย	5.14	3.53	8.77	2.49	1.57	2.04	4.06	2.30	12.18	
อุดรธานี	10.65	11.25	1.35	7.62	8.83	5.55	7.53	9.19	4.52	
อุบลราชธานี	10.37	13.81	5.87	9.11	6.36	5.49	10.55	11.46	41.16	
ยอดรวม ปี 2533	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	
กาฬสินธุ์	2.58	2.16	3.15	1.29	2.12	2.01	2.22	3.74	0.81	
ขอนแก่น	10.77	8.74	13.65	14.08	13.19	14.89	11.77	8.40	16.84	
ชัยภูมิ	5.12	4.29	5.14	5.08	8.26	11.35	3.21	5.39	6.13	
นครพนม	2.48	1.84	2.57	1.93	1.33	1.95	3.24	4.85	5.12	
นครราชสีมา	16.85	18.40	13.59	17.00	28.10	23.22	19.16	12.74	8.60	

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(หน่วย:ร้อยละ)

จังหวัด ที่อยู่ปัจจุบัน	รวม ผู้ย้ายถิ่น	สถานที่อยู่ก่อนย้ายมา							
		จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		กรุงเทพ มหานคร	จังหวัดใน ภาคกลาง	จังหวัดใน ภาคเหนือ	จังหวัดใน ภาคใต้	ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
		ย้ายภายใน จังหวัด	จังหวัดอื่น ๆ						
บุรีรัมย์	6.37	6.89	6.34	3.30	5.32	5.95	5.60	6.70	3.58
มหาสารคาม	2.95	2.57	3.24	2.02	2.37	2.83	1.80	4.27	1.56
มุกดาหาร	0.73	0.27	1.28	0.58	0.46	0.58	1.25	1.18	2.47
ยโสธร	1.34	0.84	1.61	0.58	1.21	0.81	1.17	2.95	0.23
ร้อยเอ็ด	3.23	2.48	3.04	1.91	2.27	2.28	3.70	6.94	2.24
เลย	3.16	2.86	4.00	0.98	1.95	5.69	1.38	3.46	4.66
ศรีสะเกษ	5.62	5.90	3.74	8.48	5.25	2.72	5.13	7.49	3.68
สกลนคร	4.01	3.54	5.11	2.30	2.11	2.48	4.75	5.20	2.47
สุรินทร์	6.69	7.59	5.45	8.35	8.52	3.29	6.81	5.55	2.12
หนองคาย	4.78	3.81	7.87	3.56	2.89	4.47	4.72	3.44	4.03
อุดรธานี	11.19	12.39	11.90	6.76	6.68	8.81	11.84	10.12	16.99
อุบลราชธานี	12.14	15.33	8.36	21.77	7.96	6.68	12.24	7.58	18.48

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(หน่วย:ร้อยละ)

จังหวัด ที่อยู่ปัจจุบัน	รวม ผู้ย้ายถิ่น	สถานที่อยู่ก่อนย้ายมา							
		จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		กรุงเทพ มหานคร	จังหวัดใน ภาคกลาง	จังหวัดใน ภาคเหนือ	จังหวัดใน ภาคใต้	ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
		ย้ายภายใน จังหวัด	จังหวัดอื่น ๆ						
ยอดรวม ปี 2543	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
กาฬสินธุ์	3.00	1.89	3.25	1.98	1.91	4.54	1.86	5.82	0.38
ขอนแก่น	12.43	12.34	12.89	9.16	9.33	13.50	10.15	14.71	12.67
ชัยภูมิ	4.27	2.90	4.06	2.77	5.25	7.32	3.05	7.56	1.90
นครพนม	2.68	2.66	3.40	2.43	2.35	2.53	2.78	1.45	5.55
นครราชสีมา	19.47	25.79	12.95	19.55	29.87	18.42	16.20	14.09	7.75
บุรีรัมย์	4.94	3.79	4.78	3.97	6.04	5.40	6.58	7.84	5.07
มหาสารคาม	3.57	3.25	4.81	3.48	2.20	4.78	3.14	2.04	2.48
มุกดาหาร	1.57	1.01	2.49	1.98	1.36	1.42	2.94	0.72	3.55
ยโสธร	2.78	2.15	3.29	4.59	2.54	2.16	2.82	2.15	1.00
ร้อยเอ็ด	5.95	5.41	5.69	11.52	6.28	5.29	8.95	4.86	2.48
เลย	3.45	1.89	2.22	1.30	2.14	4.98	3.01	11.19	3.34

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(หน่วย:ร้อยละ)

จังหวัด ที่อยู่ปัจจุบัน	รวม ผู้ย้ายถิ่น	สถานที่อยู่ก่อนย้ายมา							
		จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ		กรุงเทพ มหานคร	จังหวัดใน ภาคกลาง	จังหวัดใน ภาคเหนือ	จังหวัดใน ภาคใต้	ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
		ย้ายภายใน จังหวัด	จังหวัดอื่น ๆ						
ศรีสะเกษ	4.31	4.40	5.10	8.26	5.50	4.51	6.56	3.85	6.18
สกลนคร	4.26	4.98	4.97	3.09	3.75	2.55	5.34	2.33	1.36
สุรินทร์	5.21	5.74	5.39	5.11	5.84	5.34	3.41	3.68	4.41
หนองคาย	4.80	3.03	6.08	5.19	3.77	4.10	7.32	6.16	13.82
หนองบัวลำภู	1.48	0.20	2.56	0.80	1.44	1.65	0.88	2.23	9.44
อุดรธานี	6.97	8.96	7.59	4.93	4.10	5.81	7.04	3.98	4.57
อุบลราชธานี	6.44	8.44	5.73	7.54	5.08	4.26	6.84	3.78	12.67
อำนาจเจริญ	1.80	1.17	2.74	2.37	1.24	1.43	1.11	1.54	1.4

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

1.1.3 เหตุผลของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการศึกษาเหตุผลการย้ายถิ่นของประชากรนั้น ประกอบด้วย เหตุผลทางเศรษฐกิจ ได้แก่ หางานทำ ย้ายตามตำแหน่งหน้าที่การงาน และอื่น ๆ เหตุผลทางการศึกษา เหตุผลทางครอบครัว ได้แก่ ติดตามบุคคลในครัวเรือน กลับภูมิลำเนา ย้ายที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ

สำหรับเหตุผลของการย้ายถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ทั้งสามช่วงปี คือ พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 นั้น มีเหตุผลหลักและเหตุผลรองลงมาเหมือนกัน โดยรายละเอียดแสดงในตารางที่ 5 พบว่า เหตุผลทางครอบครัวเป็นเหตุผลที่มีสัดส่วนสูงที่สุดที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น โดยเฉพาะการย้ายตามบุคคลในครัวเรือน คือ ร้อยละ 37.95 ในปี พ.ศ. 2523, ร้อยละ 34.83 ในปี พ.ศ. 2533 และร้อยละ 33.31 ในปี พ.ศ. 2543 สำหรับเหตุผลที่มีสัดส่วนรองลงมา คือ เหตุผลทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการหางานทำที่มีแนวโน้มลดลง คือ ร้อยละ 17.58 ในปี พ.ศ. 2523 ร้อยละ 9.15 ในปี พ.ศ. 2533 และร้อยละ 8.37 ในปี พ.ศ. 2543 ส่วนการย้ายตามหน้าที่การงานมีแนวโน้มสูงขึ้น คือ ร้อยละ 6.61 ในปี พ.ศ. 2523 , ร้อยละ 7.58 ในปี พ.ศ. 2533 และร้อยละ 11.86 ในปี พ.ศ. 2543

ตารางที่ 5 จำนวนและอัตราร้อยละการย้ายถิ่นของประชากรอายุ 5 ปีขึ้นไป จำแนกตามเหตุผล
การย้ายถิ่นของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เหตุผลของการย้ายถิ่น	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมผู้ย้ายถิ่น	745,128	100.00	935,356	100.00	646,182	100.00
เหตุผลทางเศรษฐกิจ	198,923	26.70	180,889	19.34	130,740	20.23
ทำงานทำ	131,024	17.58	85,543	9.15	54,103	8.37
ตามตำแหน่งหน้าที่การงาน	49,264	6.61	70,911	7.58	76,637	11.86
อื่น ๆ	18,635	2.50	24,435	2.61	-	-
เหตุผลทางการศึกษา	21,463	2.88	24,792	2.65	33,420	5.17
เหตุผลทางครอบครัว	461,806	61.98	593,037	63.40	400,066	61.91
ติดตามบุคคลในครัวเรือน	282,783	37.95	325,767	34.83	215,274	33.31
กลับภูมิลำเนา	29,181	3.92	56,376	6.03	25,450	3.94
ย้ายที่อยู่อาศัย	6,010	0.81	19,182	2.05	92,908	14.38
อื่น ๆ	143,832	19.30	191,712	20.50	66,434	10.28
ไม่ทราบ	62,936	8.45	136,638	14.61	81,956	12.68

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

2.2 ผลการศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในประเทศไทย

การศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นในประเทศไทย จะนำเสนอใน 3 ประเด็น คือ

2.2.1 ขนาดของการย้ายถิ่นในประเทศไทย

2.2.2 รูปแบบของการย้ายถิ่นในประเทศไทย

2.2.3 เหตุผลของการย้ายถิ่นในประเทศไทย

2.1.1 ขนาดของการย้ายถิ่นในประเทศไทย

จากตารางที่ 6 ทั้งสามช่วงปี คือ พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 พบว่า ยอดรวมการย้ายถิ่นทั้งประเทศมีผู้ย้ายถิ่นเพิ่มขึ้นตลอด คือ 3,121,569 คน, 3,772,310 คน และ 3,832,810 คน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาการย้ายถิ่นเป็นรายภาคของประเทศไทย คือ ภาคกลาง

(ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) พบว่าทั้งสามช่วงปีมีสัดส่วนผู้ย้ายถิ่นที่สูงขึ้น คือ ร้อยละ 26.48 , ร้อยละ 28.80 และร้อยละ 42.71 ตามลำดับ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าสองช่วงปีแรกมีสัดส่วนผู้ย้ายถิ่นสูงขึ้น แต่ในช่วงปีสุดท้ายมีสัดส่วนที่ลดลง คือ ร้อยละ 23.87 , ร้อยละ 24.80 และร้อยละ 16.90 ตามลำดับ ในภาคเหนือมีสัดส่วนผู้ย้ายถิ่นลดลงทั้งสามช่วงปี คือ ร้อยละ 18.64 , ร้อยละ 15.36 และร้อยละ 12.96 ตามลำดับ ส่วนในภาคใต้สองช่วงปีแรกมีแนวโน้มลดลง แต่ช่วงปีสุดท้ายกลับสูงขึ้น คือ ร้อยละ 12.28 , ร้อยละ 11.96 และร้อยละ 13.67 ตามลำดับ อาจจะเป็นเพราะว่ารัฐบาลได้มีนโยบายชะลอการย้ายถิ่นโดยการพัฒนาไปยังภูมิภาค ทำให้ประชากรในส่วนภูมิภาคมีการย้ายถิ่นลดลง และจากตารางที่ 7 ประชากรที่ย้ายถิ่นมากที่สุดเป็นประชากรช่วงอายุ 10 –14 ปี หรือร้อยละ 14.99 ในปี พ.ศ. 2533 ช่วงอายุ 5- 9 ปี คิดเป็นร้อยละ 18.30 และในปี พ.ศ. 2543 ช่วงอายุ 30 – 39 ปี คิดเป็นร้อยละ 17.71 ในช่วงสองปีแรกส่วนใหญ่จะเป็นประชากรวัยเด็กที่ย้ายถิ่น ส่วนช่วงปีสุดท้ายเป็นประชากรวัยแรงงาน ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลของการย้ายถิ่นของประชากรในประเทศไทย พบว่า เหตุผลหลักเป็นเหตุผลครอบครัว คือ การย้ายถิ่นเพื่อติดตามบุคคลในครัวเรือน และเหตุผลรองเป็นเหตุผลทางเศรษฐกิจคือ การย้ายถิ่นเพื่อหางานทำของประชากรในวัยแรงงาน

ตารางที่ 6 จำนวนและอัตราร้อยละประชากรอายุ 5 ปีขึ้นไป ที่ย้ายถิ่นจำแนกเป็นรายภาคของประเทศไทย

ภาค	รวมประชากร		ผู้ย้ายถิ่น	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ยอดรวม ปี 2523	39,380,252	100.00	3,121,569	100.00
กรุงเทพมหานคร	4,250,365	10.79	584,623	18.73
ภาคกลาง	8,626,346	21.91	826,501	26.48
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	13,512,169	34.31	745,229	23.87
ภาคเหนือ	8,112,184	20.6	581,796	18.64
ภาคใต้	4,879,188	12.39	383,420	12.28

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ภาค	รวมประชากร		ผู้ย้ายถิ่น	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ยอดรวม ปี 2533	54,627,058	100	3,772,310	100
กรุงเทพมหานคร	5,890,763	10.78	719,512	19.07
ภาคกลาง	12,090,585	22.13	1,086,495	28.8
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	19,072,260	34.91	935,403	24.8
ภาคเหนือ	10,601,502	19.41	579,561	15.36
ภาคใต้	6,971,948	12.76	451,339	11.96
ยอดรวม ปี 2543	60,877,950	100	3,823,810	100
กรุงเทพมหานคร	6,352,181	10.43	526,373	13.77
ภาคกลาง	14,196,386	23.32	1,633,033	42.71
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	20,819,753	34.2	646,199	16.9
ภาคเหนือ	11,427,932	18.77	495,458	12.96
ภาคใต้	8,081,698	13.28	522,747	13.67

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

ตารางที่ 7 ประชากรที่ย้ายถิ่นภายใน 5 ปี จำแนกตามหมวดอายุของประเทศไทย

อายุ	ประชากรที่ย้ายถิ่น					
	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวม	39,379,938	100.00	54,626,987	100.00	60,878,041	100.00
5-9	5,833,131	14.81	9,997,142	18.3	9,757,834	16.03
10-14	5,902,403	14.99	5,972,722	10.93	5,080,975	8.35
15-19	5,405,547	13.73	5,696,569	10.43	5,282,992	8.68
20-24	4,518,814	11.47	5,550,944	10.16	5,255,528	8.63
25-29	3,552,135	9.02	5,156,283	9.44	5,403,077	8.88
30-39	5,040,508	12.80	8,486,423	15.54	10,779,104	17.71
40-49	4,059,441	10.31	5,555,210	10.17	8,400,807	13.80
50-59	2,623,950	6.66	4,190,522	7.67	5,129,682	8.43
60 ปีขึ้นไป	2,444,009	6.21	4,021,172	7.36	5,787,982	9.51

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

2.2.2 รูปแบบของการย้ายถิ่นในประเทศไทย

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ ใช้ข้อมูลจากการสำมะโนประชากรและเคหะในการวิเคราะห์ ดังนั้นสามารถจำแนกรูปแบบการย้ายถิ่นได้สองประเภท คือ การย้ายถิ่นภายในเวลา 5 ปี ก่อนสำมะโน และการย้ายถิ่นในช่วงชีวิต ดังนี้

1) การย้ายถิ่นในช่วงชีวิต จะพิจารณาจากสถานที่เกิด หมายถึง การย้ายถิ่นของประชากรซึ่งมีสถานที่เกิดคนละสถานที่กับที่อยู่ปัจจุบันในวันสำมะโน ซึ่งจากตารางที่ 8 พบว่าประชากรส่วนใหญ่ไม่ย้ายถิ่นในช่วงชีวิตมากนัก กล่าวคือ ใน พ.ศ. 2523 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรที่เกิดในในจังหวัดเดียวกับจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันสูงสุด คือ ร้อยละ 95.80 รองลงมาเป็นภาคใต้คือร้อยละ 94.60 ภาคเหนือ ร้อยละ 92.40 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ร้อยละ 90.40 และกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 69.30 ตามลำดับ ในปีพ.ศ. 2533 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรที่เกิดในในจังหวัดเดียวกับจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันสูงสุด คือ ร้อยละ 97.80 รองลงมาเป็นภาคใต้คือร้อยละ 96.30 ภาคเหนือ ร้อยละ 93.50 ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ร้อยละ 88.10 และกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 69.30 ในปี พ.ศ. 2543 พบว่าไม่แตกต่างจาก พ.ศ. 2523 และพ.ศ. 2543 คือภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีประชากรที่เกิดในในจังหวัดเดียวกับจังหวัดที่อยู่ปัจจุบันสูงสุด คือ ร้อยละ 95.93 รองลงมาเป็นภาคใต้คือร้อยละ 94.70 ภาคเหนือ ร้อยละ 91.61 กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 83.45 และต่ำสุดคือ ภาคกลาง (ไม่รวมกรุงเทพมหานคร) ร้อยละ 59.46

2) การย้ายถิ่นภายในเวลา 5 ปี ก่อนสำมะโน ได้พิจารณาจากระยะเวลาการอยู่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันกับที่อยู่ก่อนหน้านี้ภายใน 5 ปี สามารถแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (1) การย้ายถิ่นภายในจังหวัด (2) การย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน (3) การย้ายระหว่างภาค ซึ่งจากตารางที่ 9 พบว่าในปี พ.ศ. 2523 การย้ายถิ่นภายในจังหวัดมีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 39.7 รองลงมาเป็นการย้ายถิ่นระหว่างภาค ร้อยละ 28.2 และการย้ายถิ่นระหว่างภาคมีสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 37.7 รองลงมาเป็นการย้ายถิ่นภายในจังหวัด ร้อยละ 31.3 และการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกันร้อยละ 19.2 ส่วน พ.ศ. 2543 จะคล้ายกับ พ.ศ. 2533 คือ การย้ายถิ่นระหว่างภาคมีสัดส่วนสูงที่สุด คือร้อยละ 43.6 รองลงมาเป็นการย้ายถิ่นภายในจังหวัด ร้อยละ 24.3 และการย้ายถิ่นระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน ร้อยละ 21.5

ตารางที่ 8 ร้อยละของประชากร จำแนกตามสถานที่เกิด และภาคที่อยู่ในปัจจุบันของประเทศไทย

(หน่วย: ร้อยละ)

ภาคที่อยู่ในปัจจุบัน	สถานที่เกิด						
	กรุงเทพ มหานคร	ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
ยอดรวม พ.ศ. 2523	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
กรุงเทพมหานคร	69.30	12.40	2.80	6.20	2.40	4.20	2.50
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	2.70	90.40	1.40	2.50	0.50	1.60	0.60
ภาคเหนือ	0.50	2.50	92.40	2.10	0.20	0.60	0.50
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.30	0.60	0.30	95.80	0.10	0.50	0.20
ภาคใต้	0.50	1.20	0.30	0.50	94.60	0.30	0.40
ยอดรวม พ.ศ. 2533	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
กรุงเทพมหานคร	69.30	13.50	5.10	11.50	3.50	1.20	1.30
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	2.70	88.10	1.90	4.80	0.70	0.90	0.20
ภาคเหนือ	0.50	2.00	93.50	2.40	0.20	0.70	0.50
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	0.30	0.60	0.40	97.80	0.10	0.70	0.10
ภาคใต้	0.50	1.00	0.50	0.90	96.30	0.60	0.20

ตารางที่ 8 (ต่อ)

(หน่วย:ร้อยละ)

ภาคที่อยู่ในปัจจุบัน	สถานที่เกิด						
	กรุงเทพ มหานคร	ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้	ไม่ทราบ จังหวัด	ต่างประเทศ
ยอดรวม พ.ศ. 2543	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
กรุงเทพมหานคร	83.45	5.84	3.14	3.52	3.00	9.64	17.98
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	12.61	59.46	3.93	4.24	1.75	29.60	21.91
ภาคเหนือ	1.48	1.99	91.61	1.15	0.27	16.51	31.63
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	1.80	1.85	0.88	95.93	0.29	32.55	16.53
ภาคใต้	0.76	0.96	0.49	0.58	94.70	13.55	12.89

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะ สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

ตารางที่ 9 ประชากรที่ย้ายถิ่นอายุ 5 ปีขึ้นไป จำแนกตามสถานที่อยู่ก่อนย้ายของประเทศไทย

ประเภทของการย้ายถิ่น สถานที่อยู่ก่อนย้าย	รวม ประชากร ที่ย้ายถิ่น	ภาคที่อยู่เมื่อ พ.ศ. 2523				
		กรุงเทพ มหานคร	ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ยอดรวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
ย้ายภายในจังหวัดที่อยู่เมื่อ พ.ศ. 2523	39.70	36.00	36.00	43.60	49.30	38.90
ย้ายระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน	27.80	-	30.30	32.90	36.80	42.20
ย้ายระหว่างภาค	28.20	62.20	34.70	17.00	9.30	15.00
กรุงเทพมหานคร	5.20	-	14.10	3.40	2.50	3.90
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	8.80	29.80	-	6.30	4.10	5.50
ภาคเหนือ	3.80	7.10	6.50	-	2.20	2.00
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	8.50	19.80	11.70	6.70	-	3.50
ภาคใต้	1.90	5.50	2.40	0.60	0.50	-
ย้ายมาจากต่างประเทศ	0.80	0.70	0.60	0.70	1.20	0.20
ไม่ทราบ	3.50	1.10	3.60	5.80	3.40	3.80

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเภทของการย้ายถิ่น สถานที่อยู่ก่อนย้าย	รวม ประชากร ที่ย้ายถิ่น	ภาคที่อยู่เมื่อ พ.ศ. 2533				
		กรุงเทพ มหานคร	ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ยอดรวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
ย้ายภายในจังหวัดที่อยู่เมื่อ พ.ศ. 2533	31.30	-	29.20	40.40	47.90	42.70
ย้ายระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน	19.20	-	19.20	20.20	31.00	25.50
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้าย	7.90	8.90	5.80	14.50	4.30	9.80
ย้ายระหว่างภาค	37.70	87.20	42.60	19.90	12.60	17.60
กรุงเทพมหานคร	6.80	-	13.30	5.20	4.90	4.90
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	6.60	23.80	-	5.70	4.20	3.90
ภาคเหนือ	5.40	13.50	6.00	-	2.70	3.40
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	16.40	41.50	21.50	7.70	-	5.40
ภาคใต้	2.50	8.40	1.80	1.30	0.80	-
ย้ายมาจากต่างประเทศ	0.40	0.90	0.20	0.70	0.20	0.40
ไม่ทราบ	3.5	3.00	3.00	4.30	4.00	4.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

ประเภทของการย้ายถิ่น สถานที่อยู่ก่อนย้าย	รวม ประชากร ที่ย้ายถิ่น	ภาคที่อยู่เมื่อ พ.ศ. 2543				
		กรุงเทพ มหานคร	ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคใต้
ยอดรวม	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
ย้ายภายในจังหวัดที่อยู่เมื่อ พ.ศ. 2543	24.30	-	23.20	30.70	30.80	38.50
ย้ายระหว่างจังหวัดภายในภาคเดียวกัน	21.50	96.80	73.30	57.30	65.70	57.10
ไม่ทราบจังหวัดที่ย้าย	5.90	-	18.70	26.90	34.00	31.50
ย้ายระหว่างภาค	43.60	92.90	49.30	24.30	24.30	17.70
กรุงเทพมหานคร	10.40	-	17.10	8.30	9.50	4.20
ภาคกลาง (ไม่รวม กทม.)	6.70	26.90	-	7.60	7.80	3.80
ภาคเหนือ	7.40	15.90	9.20	-	5.00	3.10
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	15.90	36.50	21.10	6.80	-	6.50
ภาคใต้	3.30	13.70	1.90	1.60	1.90	-
ย้ายมาจากต่างประเทศ	3.70	3.10	2.90	11.10	1.90	7.90
ไม่ทราบ	0.9	4.00	5.80	6.90	8.90	4.40

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

2.2.3 เหตุผลของการย้ายถิ่นในประเทศไทย

ในการศึกษาเหตุผลการย้ายถิ่นของประชากรนั้น ประกอบด้วย เหตุผลทางเศรษฐกิจ ได้แก่ หางานทำ ย้ายตามตำแหน่งหน้าที่การงาน และอื่น ๆ เหตุผลทางการศึกษา เหตุผลทางครอบครัว ได้แก่ ติดตามบุคคลในครัวเรือน กลับภูมิลำเนา ย้ายที่อยู่อาศัย และอื่น ๆ

สำหรับเหตุผลของการย้ายถิ่นในประเทศไทย พบว่า ทั้งสามช่วงปี คือ พ.ศ. 2523, พ.ศ. 2533 และ พ.ศ. 2543 นั้น มีเหตุผลหลักและเหตุผลรองลงมาเหมือนกันไม่เปลี่ยนแปลง โดยรายละเอียดแสดงในตารางที่ 10 ซึ่งจะเห็นได้ว่า เหตุผลทางครอบครัวเป็นเหตุผลที่มีสัดส่วนสูงที่สุดที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น โดยเฉพาะการย้ายตามบุคคลในครัวเรือน คือ ร้อยละ 38.23 ในปี พ.ศ. 2523, ร้อยละ 26.86 ในปี พ.ศ. 2533 และร้อยละ 23.44 ในปี พ.ศ. 2543 สำหรับเหตุผลที่มีสัดส่วนรองลงมา คือ เหตุผลทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะการหางานทำมีแนวโน้มลดลง คือ ร้อยละ 23.94 ในปี พ.ศ. 2523, ร้อยละ 22.36 ในปี พ.ศ. 2533 และร้อยละ 21.91 ในปี พ.ศ. 2543 ส่วนการย้ายตามหน้าที่การงานมีแนวโน้มสูงขึ้น คือ ร้อยละ 5.96 ในปี พ.ศ. 2523, ร้อยละ 6.07 ในปี พ.ศ. 2533 และร้อยละ 12.26 ในปี พ.ศ. 2543

ตารางที่ 10 จำนวนและอัตราร้อยละประชากรอายุ 5 ปีขึ้นไปที่ย้ายถิ่น จำแนกตามเหตุผล
การย้ายถิ่นของประเทศไทย

เหตุผลของการย้ายถิ่น	พ.ศ. 2523		พ.ศ. 2533		พ.ศ. 2543	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
รวมผู้ย้ายถิ่น	2,947,700	100.00	4,026,100	100.00	3,823,808	100.00
เหตุผลทางเศรษฐกิจ	952,000	32.30	1,256,200	31.20	1,306,594	34.17
หางานทำ	705,700	23.94	900,400	22.36	837,805	21.91
ตามตำแหน่งหน้าที่การงาน	175,600	5.96	244,200	6.07	468,789	12.26
อื่น ๆ	70,700	2.40	111,600	2.77	-	-
เหตุผลทางการศึกษา	160,800	5.46	203,900	5.06	215,103	5.36
เหตุผลทางครอบครัว	1,638,000	55.57	2,075,400	51.57	2,302,111	50.87
ติดตามบุคคลในครัวเรือน	1,127,000	38.23	1,081,300	26.86	896,410	23.44
กลับภูมิลำเนา	79,700	2.70	83,800	2.08	69,114	1.81
ย้ายที่อยู่อาศัย	68,400	2.32	167,900	4.17	655,302	17.14
อื่น ๆ	362,900	12.31	743,400	18.46	324,277	8.48
ไม่ทราบ	196,900	6.68	489,600	12.16	357,008	9.37

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2523, 2533, 2543)

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ได้นำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 2.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 2.2 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของ
ประเทศไทยได้กำหนดให้ปัจจัยด้านประชากร คือ อัตราการเพิ่มประชากร (GRO) ปัจจัยด้าน

เศรษฐกิจ คือ พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเคลื่อนที่ต่อครัวเรือน (AREA) ผลิตภัณฑ์จังหวัดเคลื่อนที่ต่อหัว (PGPP) จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF) และปัจจัยด้านสังคม คือ สัดส่วนความเป็นเมือง (URB) สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป เป็นตัวแทนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดแบบจำลองการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดังสมการที่ 1 มีรูปแบบดังนี้

$$IMG_i = a_0 + a_1GRO_i + a_2AREA_i + a_3PGPP_i + a_4NF_i + a_5URB_i + a_6EDU_i + u_i \dots\dots(1)$$

ในการวิเคราะห์เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ จึงมีขั้นตอนที่นำข้อมูลที่รวบรวมได้ในปี พ.ศ. 2523 ปี พ.ศ. 2533 และ ปี พ.ศ. 2543 มาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 11

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในตารางที่ 11 โดยพิจารณาจากทิศทางความสัมพันธ์และค่าสถิติ พบว่า ค่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.921 และค่า Adjusted R^2 มีค่าเท่ากับ 0.882 หมายความว่า ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายตัวแปรตาม คือ อัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้สูงถึงร้อยละ 92.1 และร้อยละ 88.2 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่า F-test ซึ่งมีค่าเท่ากับ 23.475 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และจากการวิเคราะห์สมการข้างต้นพบว่ามีค่า Durbin-Watson = 1.731 แสดงว่า ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ค่า Durbin-Watson ตกอยู่ในช่วงที่ค่าความคลาดเคลื่อนไม่มีความสัมพันธ์กัน (Nonautocorrelation) และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ด้วยค่า t-test พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่ออัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

ตารางที่ 11 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นเข้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแปรอิสระ/ค่าคงที่	ค่าสัมประสิทธิ์
ค่าคงที่	1.73 (1.201)
ปัจจัยด้านประชากร	
อัตราการเพิ่มประชากร(GRO)	0.04593 (0.177)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	
พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA)	0.116 (3.026)***
ผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP)	0.0001086 (2.916)***
จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF)	-0.00009035 (-0.097)
ปัจจัยด้านสังคม	
สัดส่วนความเป็นเมือง (URB)	0.05082 (1.463)
สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป (EDU)	-0.201 (-0.666)
R^2	0.921
Adjusted R^2	0.882
F - Statistics	23.475***
D.W.	1.731
n	52

หมายเหตุ: * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

*** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ค่าในวงเล็บ หมายถึง t - statistics

ที่มา: จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากตารางผนวกที่ 1 และ 3 - 8

1. อัตราการเพิ่มประชากร

อัตราการเพิ่มประชากร (GRO) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถึงแม้ว่าอัตราการเพิ่มประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราโดยเฉลี่ยแล้วลดลง อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยอื่น ๆ มีผลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นมากกว่าปัจจัยด้านประชากร เช่น คำนึงถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจเพื่อโอกาสของการมีงานทำนำมาซึ่งรายได้ เป็นต้น

2. พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน

พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าอัตราการเพิ่มของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.4593 ซึ่งแสดงว่าการที่พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงขึ้นจะทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น

3. ผลผลิตขั้นจังหวัดเฉลี่ยต่อหัว

ผลผลิตขั้นจังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าอัตราการเพิ่มของผลผลิตขั้นจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.116 ซึ่งแสดงว่าการที่ผลผลิตขั้นจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวสูงขึ้นจะทำให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น กล่าวคือ ผลผลิตขั้นจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวหรือรายได้เฉลี่ยต่อหัวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าสภาพเศรษฐกิจดี มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงขึ้นทำให้เป็นแรงดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากขึ้น

4. จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม

จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถึงแม้ว่าจำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในภาคเกษตรมีแรงชักจูงให้มีการย้ายถิ่นเพื่อโอกาสของการมีงานทำมากกว่าปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับการผลิตในภาคอุตสาหกรรม

5. สัดส่วนความเป็นเมือง

สัดส่วนความเป็นเมือง (URB) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถึงแม้ว่าสัดส่วนความเป็นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงขึ้น อาจเป็นเพราะว่ารัฐบาลได้มีนโยบายขยายการพัฒนาให้ทุกพื้นที่ที่มีการบริการ โครงสร้างพื้นฐานทางสังคมอย่างทั่วถึงได้รับการบริการที่ดีเท่าเทียมกันมากขึ้นทั้งในเขตเมืองและนอกเมือง

6. สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป

สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป (EDU) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ถึงแม้ว่าสัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไปในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงขึ้น อาจเป็นเพราะว่าการพัฒนาด้านการศึกษาได้ขยายอย่างทั่วถึงและมีมาตรฐานเท่าเทียมกัน

2.2 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้กำหนดให้ผลกระทบด้านประชากร คือ ความหนาแน่นของประชากร (DEN) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คือ อัตราการว่างงาน (UMR) ผลกระทบด้านสังคม คือ สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ (DOCT) สัดส่วนประชากรต่อเตียงผู้ป่วย ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม คือ สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัด (FOR) เป็นตัวแทนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย
ที่แสดงในตารางที่ 12 สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ตารางที่ 12 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ (r)
ผลกระทบด้านประชากร	
ความหนาแน่นของประชากร (DEN)	0.402
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	
อัตราการว่างงาน (UMR)	0.616**
ผลกระทบด้านสังคม	
สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ (DOCT)	0.305
สัดส่วนประชากรต่อเตียงผู้ป่วย (BED)	0.460*
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม	
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัด (FOR)	0.509*
n	52

หมายเหตุ: * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากตารางผนวกที่ 1 และ 9 - 13

1. ความหนาแน่นของประชากร

การย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความสัมพันธ์กับความหนาแน่นของ
ประชากร (DEN) ถึงแม้ว่าความหนาแน่นของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น อาจ
เป็นเพราะว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนของเนื้อที่ในแต่ละจังหวัดมากด้วย

2. อัตราการว่างงาน

การย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการ

ว่างงาน (UMR) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือ 0.616 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบทำให้อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากเมื่อประชากรย้ายถิ่นเข้าเพิ่มขึ้นทำให้ต้องแก่งแย่งแข่งขันในเรื่องการหางานทำมากขึ้น

3. สัดส่วนประชากรต่อแพทย์

การย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือไม่มีความสัมพันธ์กับสัดส่วนประชากรต่อแพทย์ (DOCT) อาจเป็นเพราะว่าสัดส่วนประชากรต่อแพทย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลง แสดงถึงมีการบริการด้านสุขภาพอย่างเพียงพอ

4. สัดส่วนประชากรต่อเตียงผู้ป่วย

การย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับสัดส่วนประชากรต่อเตียงผู้ป่วย (BED) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับกลาง คือ 0.460 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบทำให้สัดส่วนประชากรต่อเตียงผู้ป่วยเพิ่มขึ้น เนื่องจากเมื่อประชากรย้ายถิ่นเข้าเพิ่มขึ้นทำให้จำนวนเตียงผู้ป่วยสำหรับให้บริการผู้ป่วยไม่เพียงพอ

5. สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัด

การย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัด (FOR) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พบว่าความสัมพันธ์อยู่ในระดับกลาง คือ 0.509 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลกระทบทำให้สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะว่าผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ย้ายเข้าเพื่อประกอบอาชีพที่ไม่ต้องใช้ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัจจัยพื้นฐานในกระบวนการผลิต เช่น การบริการ พาณิชยกรรม เป็นต้น หรือมีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ได้ถูกต้องตามหลักวิชาการ มี

ความรู้ ความเข้าใจในการบำรุงรักษาทำให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถตอบสนองความต้องการ ได้อย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปการเปรียบเทียบสมมติฐานกับผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังนี้

ตารางที่ 13 สรุปการเปรียบเทียบสมมติฐานกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นเข้าสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัจจัยที่กำหนด	สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ
ปัจจัยด้านประชากร		
อัตราการเพิ่มประชากร (GRO)	(-)	0.04593
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA)	(+)	0.116
ผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP)	(+)	0.0001086
จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF)	(+)	-0.000009035
ปัจจัยด้านสังคม		
สัดส่วนความเป็นเมือง (URB)	(+)	0.05082
สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม. 3 ขึ้นไป (EDU)	(+)	-0.201
ผลกระทบ	สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
ผลกระทบด้านประชากร		
ความหนาแน่นของประชากร (DEN)	(+)	0.402
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ		
อัตราการว่างงาน (UMR)	(+)	0.616
ผลกระทบด้านสังคม		
สัดส่วนประชากรต่อแพทย์ (DOCT)	(+)	0.305
สัดส่วนประชากรต่อเตียงผู้ป่วย (BED)	(+)	0.46
ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม		
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัด (FOR)	(-)	0.509

ที่มา: จากการคำนวณ โดยใช้ข้อมูลจากตารางผนวกที่ 1 และ 3 - 13

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบจากการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้นำเสนอเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 3.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
- 3.2 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้กำหนดให้ปัจจัยด้านประชากร คือ อัตราการเพิ่มประชากร (GRO) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ คือ พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA) ผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP) จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF) และปัจจัยด้านสังคม คือ สัดส่วนความเป็นเมือง (URB) สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป เป็นตัวแทนสำหรับการศึกษารายนี้

การวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ของการศึกษารายนี้ ได้กำหนดแบบจำลองการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ดังสมการที่ 2 มีรูปแบบดังนี้

$$OMG_i = b_0 + b_1GRO_i + b_2AREA_i + b_3PGPP_i + b_4NF_i + b_5URB_i + b_6EDU_i + v_i \dots(2)$$

ในการวิเคราะห์เพื่อทราบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ จึงมีขั้นตอนที่นำข้อมูลที่รวบรวมได้ในปี พ.ศ. 2523 ปี พ.ศ. 2533 และ ปี พ.ศ. 2543 มาวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิเคราะห์สามารถแสดงได้ดังตารางที่ 14

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในตารางที่ 14 โดยพิจารณาจากทิศทางความสัมพันธ์และค่าสถิติ พบว่า ค่า R^2 มีค่าเท่ากับ 0.937 และค่า Adjusted R^2 มีค่าเท่ากับ 0.906 หมายความว่า ตัวแปรอิสระสามารถอธิบายตัวแปรตาม คือ อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้สูงถึงร้อยละ 93.7 และร้อยละ

90.6 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาค่า F-test ซึ่งมีค่าเท่ากับ 29.872 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 และจากการวิเคราะห์สมการข้างต้นพบว่า มีค่า Durbin-Watson = 1.397 แสดงว่า ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ค่า Durbin-Watson ตกอยู่ในช่วงที่ค่าความคลาดเคลื่อน ไม่มีความสัมพันธ์กัน (Nonautocorrelation) และเมื่อทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของค่าสัมประสิทธิ์ด้วยค่า t-test พบว่า ตัวแปรอิสระที่มีอิทธิพลต่ออัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีลักษณะแตกต่างกันดังนี้

ตารางที่ 14 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแปรอิสระ/ค่าคงที่	ค่าสัมประสิทธิ์
ค่าคงที่	0.475 (0.341)
ปัจจัยด้านประชากร	
อัตราการเพิ่มประชากร(GRO)	-0.226 (-0.901)
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	
พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA)	0.163 (4.395)***
ผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP)	0.00007867 (2.190)**
จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF)	0.00009161 (1.016)
ปัจจัยด้านสังคม	
สัดส่วนความเป็นเมือง (URB)	0.05594 (1.669)
สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป (EDU)	-0.116 (-0.399)
R ²	0.937
Adjusted R ²	0.906
F - Statistics	29.872***
D.W.	1.397
n	52

หมายเหตุ: * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90
 ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95
 *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99
 ค่าในวงเล็บ หมายถึง t - statistics

ที่มา: จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากตารางผนวกที่ 2 และ 3 - 8

1. อัตราการเพิ่มประชากร

อัตราการเพิ่มประชากร (GRO) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อาจเป็นเพราะว่าอัตราการเพิ่มประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลง จึงทำให้อัตราการเพิ่มประชากรไม่เป็นปัจจัยที่กำหนดการย้ายถิ่นออก

2. พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน

พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าอัตราการเพิ่มของพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.163 ซึ่งแสดงว่า การที่มีพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้นจะทำให้การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น ถึงแม้ว่าพื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลง อาจเป็นเพราะว่าภาคการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการปรับปรุงการเพาะปลูกพืชให้มีประสิทธิภาพดีขึ้นทำให้เพิ่มผลผลิตมากขึ้น

3. ผลผลิตจังหวัดเฉลี่ยต่อหัว

ผลผลิตจังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP) มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกับอัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าอัตราการเพิ่มของผลผลิตจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.00007867 ซึ่งแสดงว่า การที่มีผลผลิตจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวเพิ่มขึ้นจะทำให้การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น เนื่องจากผลผลิตจังหวัดเฉลี่ยต่อหัวหรือรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงขึ้น แสดงว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาพเศรษฐกิจดีมีการจ้างงานทำให้ประชากรมีรายได้

4. จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม

จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อาจเป็นเพราะว่าจำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสูงขึ้น แสดงให้เห็นว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการพัฒนาและขยายการผลิตในภาคอุตสาหกรรมดีขึ้นทำให้มีการย้ายถิ่นออกเพื่อหาโอกาสของการทำงานในภาคอุตสาหกรรมลดลง

5. สัดส่วนความเป็นเมือง

สัดส่วนความเป็นเมือง (URB) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อาจเป็นเพราะว่าสัดส่วนความเป็นเมืองหรือระดับของความ เป็นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสัดส่วนสูงขึ้น มีการพัฒนาความเจริญในภูมิภาคมากขึ้น

6. สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป

สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไป (EDU) ไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อาจเป็นเพราะว่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม.3 ขึ้นไปสูงขึ้น แสดงถึงความมีประสิทธิภาพของการศึกษาที่ดีขึ้นทำให้มีการย้ายถิ่นออกเพื่อการศึกษาลดลง

3.2 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ในการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ได้กำหนดให้ผลกระทบด้านประชากร คือ ความหนาแน่นของประชากร (DEN) อัตราประชากรวัยแรงงาน (LFR) อัตราส่วนระหว่างเพศ (SXR) ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ คือ อัตราการมีงานทำ (EMR) อัตราการว่างงาน (UMR) ผลกระทบด้านสังคม คือ อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยเด็ก (DEC) และอัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยชรา (DEP) เป็นตัวแทนสำหรับการศึกษาในครั้งนี้

ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ที่แสดงในตารางที่ 15 สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

ตารางที่ 15 ผลการวิเคราะห์ผลกระทบจากการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์ (r)
ผลกระทบด้านประชากร	
ความหนาแน่นของประชากร (DEN)	0.477*
อัตราประชากรวัยแรงงาน (LFR)	0.860**
อัตราส่วนระหว่างเพศ (SXR)	0.867**
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ	
อัตราการมีงานทำ (EMR)	0.837**
อัตราการว่างงาน (UMR)	0.673**
ผลกระทบด้านสังคม	
อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยเด็ก (DEC)	0.805**
อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยชรา (DEP)	0.767**
n	52

หมายเหตุ: * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99

ที่มา: จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากตารางผนวกที่ 2, 9, 10 และ 14 - 18

1. ความหนาแน่นของประชากร

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับความหนาแน่นของประชากร (DEN) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับกลางคือ 0.477 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบทำให้ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะว่าประชากรมีอายุขัยเฉลี่ย

ยาวนานขึ้นทำให้ความหนาแน่นของประชากรยังคงมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีการย้ายถิ่นออกก็ตาม เนื่องจากคนรู้จักรักษาตัวเอง มีวิวัฒนาการทางด้านการศึกษาและสุขภาพอนามัยดีขึ้น

2. อัตราประชากรวัยแรงงาน

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ทิศทางเดียวกันกับอัตราประชากรวัยแรงงาน (LFR) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือ 0.860 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อทำให้อัตราประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะว่าขนาดผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มักจะเป็นวัยเด็ก จากตารางที่ 2 พบว่าประชากรที่ย้ายถิ่นภายใน 5 ปี จำแนกตามหมวดอายุของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 5 – 9 ปี

3. อัตราส่วนระหว่างเพศ

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราส่วนระหว่างเพศ (SXR) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือ 0.867 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบต่อทำให้อัตราส่วนระหว่างเพศเพิ่มขึ้น อาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงในบรรทัดฐานสังคม เช่น มีการยอมรับบทบาทของหญิงเท่าเทียมชาย การที่หญิงออกไปทำงานนอกบ้านไม่เป็นที่เสียหาย มีการยอมรับแรงงานหญิงเพิ่มสูงขึ้น โรงงานอุตสาหกรรมและการพาณิชย์กรรมมีความต้องการแรงงานหญิงสูงขึ้น เช่น งานบริการในโรงแรมและกิจกรรมการบริการต่าง ๆ

4. อัตราการมีงานทำ

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการมีงานทำ (EMR) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือ 0.837 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผล

กระทบทำให้อัตราการมีงานทำเพิ่มขึ้นด้วย เนื่องจากเมื่อมีการย้ายถิ่นออกมากขึ้น แรงงานก็จะเคลื่อนย้ายไปสู่พื้นที่ที่มีงานและบริการสนองตอบ ซึ่งเป็นการช่วยลดปัญหาการแย่งงานระหว่างกัน

5. อัตราการว่างงาน

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราการว่างงาน (UMR) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือ 0.673 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบทำให้อัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น อาจเป็นเพราะว่าการย้ายถิ่นออกจะทำให้เกิดการว่างงานได้ เพราะความต้องการสินค้าและบริการลดลง การจ้างงานก็ลดลงด้วย

6. อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยเด็ก

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยเด็ก (DEC) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง คือ 0.805 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เพิ่มขึ้น เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบทำให้อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยเด็กเพิ่มขึ้น เนื่องจากการสูญเสียผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในวัยแรงงานจะทำให้ผู้ที่ยังคงอาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่มีการย้ายถิ่นออกต้องมีการเลี้ยงดูเด็ก

7. อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยชรา

การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับอัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยชรา (DEP) โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และเมื่อพิจารณาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ พบว่า ความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง คือ 0.767 หมายความว่า อัตราการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ลดลง เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลกระทบทำให้อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยชราเพิ่มขึ้นด้วย เนื่องจากการ

สูญเสียผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในวัยแรงงานจะทำให้ผู้ที่ยังคงอาศัยอยู่ในท้องถิ่นที่มีการย้ายถิ่นออกต้องมีการในการเลี้ยงคนชรา

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบการย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปการเปรียบเทียบสมมติฐานกับผลการวิเคราะห์ได้

ตารางที่ 16 สรุปการเปรียบเทียบสมมติฐานกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดและผลกระทบ
การย้ายถิ่นออกในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ปัจจัยที่กำหนด	สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ
ปัจจัยด้านประชากร		
อัตราการเพิ่มประชากร (GRO)	(+)	-0.226
ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ		
พื้นที่ถือครองเพื่อการเกษตรเฉลี่ยต่อครัวเรือน (AREA)	(-)	0.163
ผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัว (PGPP)	(-)	0.00007867
จำนวนสถานประกอบการด้านอุตสาหกรรม (NF)	(-)	0.00009161
ปัจจัยด้านสังคม		
สัดส่วนความเป็นเมือง (URB)	(-)	0.5594
สัดส่วนนักเรียนในระดับที่สูงกว่า ม. 3 ขึ้นไป (EDU)	(-)	-0.116
ผลกระทบ	สมมติฐาน	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r)
ผลกระทบด้านประชากร		
ความหนาแน่นของประชากร (DEN)	(-)	0.477
อัตราประชากรวัยแรงงาน (LFR)	(-)	0.860
อัตราส่วนระหว่างเพศ (SXR)	(-)	0.867
ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ		
อัตราการมีงานทำ (EMR)	(+)	0.837
อัตราการว่างงาน (UMR)	(-)	0.673
ผลกระทบด้านสังคม		
อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยเด็ก (DEC)	(+)	0.805
อัตราส่วนการเป็นภาระที่เกิดจากวัยชรา (DEP)	(+)	0.767

ที่มา: จากการคำนวณโดยใช้ข้อมูลจากตารางผนวกที่ 2-10, 14-18